

Pieniądze
dla
mikroprzedsiębiorstw
STR. | III |

Unia dołożyła
do kolektorów
słonecznych
STR. | VIII |

PROW*ieści*

Miesięcznik dotyczący Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013

■ KWIECIEŃ 2010

**KONKURS
str. II**

**Po targach „Agrotravel”
STR. | VI |**

Zapraszamy do kontaktu! Serdecznie zapraszamy do kontaktu z nami w sprawie kolejnych numerów „PROW*ieści*”. Każda Państwa sugestia czy uwaga będzie uwzględniona, ponieważ wydawanie gazety ma sens tylko wtedy, kiedy służy ona czytelnikom. Prosimy o przesyłanie wskazówek do redakcji pod adresy mailowe: michal.kret@minrol.gov.pl lub urszula.mateusiak@minrol.gov.pl. Wszystkich, którzy chcieliby otrzymywać najświeższe wydania gazety wprost do swojej skrzynki mailowej, prosimy o kontakt.
*Redakcja miesięcznika „PROW*ieści*”.*

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach pomocy technicznej
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013

Institucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013
Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

PROW w liczbach:

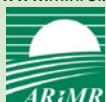
338

– liczba lokalnych grup działania (LGD) realizujących Lokalne Strategie Rozwoju w ramach PROW 2007-2013

➔ **WAŻNE INSTYTUCJE**

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
http://www.minrol.gov.pl/

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
http://www.arimr.gov.pl/

Agencja Rynku Rolnego
http://www.arr.gov.pl/

Agencja Nieruchomości Rolnych
http://www.anr.gov.pl/

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie
http://www.cdr.gov.pl/

Institut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, Państwowy Instytut Badawczy
http://www.iung.pulawy.pl/

Institut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk
http://www.irwirpan.waw.pl/

Institut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
http://www.ierigz.waw.pl/

Krajowa Rada Izb Rolniczych
http://www.krir.pl/

Redaktor prowadzący – Michał Kret
„PROWieści” przygotowywane są w Wydziale Monitorowania i Sprawozdawczości Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich.
Tel. +48 22 623 24 83, +48 22 623 20 04

Fot. na okładce – PROW, Stock

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Pieniądze dla najmniejszych firm _____ **III**

Działanie „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” _____ **V**

Jak promować agroturystykę i społeczności lokalne _____ **VI**

Dobre praktyki, czyli jak Unia dołożyła do modernizacji gospodarstwa w Lubrańcu _____ **VIII**

Pod okiem ministra o przyszłości wsi _____ **IX**

Prace legislacyjne prowadzone w ramach PROW 2007-2013 _____ **XI**

ODPOWIEDZ NA TRZY PYTANIA I WYGRAJ GADŻETY PROW

Uwaga, konkurs!

Serdecznie zapraszamy do zabawy i poszerzenia wiedzy na temat PROW. Wystarczy uważnie przeczytać kwietniowe wydanie „PROWieści”, a następnie poprawnie odpowiedzieć na trzy poniższe pytania. Na odpowiedzi czekamy do 20 maja 2010 roku – korespondencję prosimy kierować pod adresy mailowe:

michal.kret@minrol.gov.pl lub urszula.mateusiak@minrol.gov.pl.

- 1) Ile środków z PROW zostało wydatkowane do końca marca 2010 roku?
- 2) Czy górna granica wsparcia mikroprzedsiębiorców wynosi 300 tys. zł?
- 3) Jakie kraje przewodniczą Focus Grupie 3?

Jednocześnie prosimy Państwa o podanie danych teled adresowych oraz informacji dotyczących Państwa miejsca pracy (gospodarstwo rolne, administracja samorządowa, LGD, działalność gospodarcza prowadzona na własny rachunek na obszarach wiejskich). Do wygrania trzy zestawy gadżetów PROW (w zestawach znajdują się także pamięci przenośne USB z zapisanymi informacjami o Programie).

Zapraszamy do zabawy.
Zespół redakcyjny „PROWieści”

PROW 2007-2013 w I kwartale 2010 roku

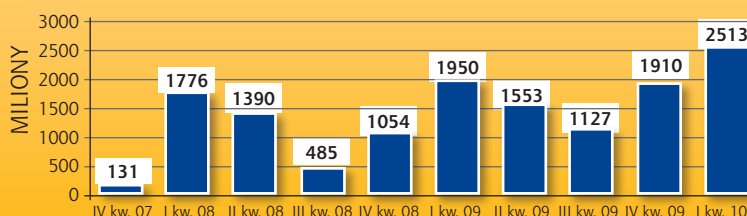
Od początku realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 do końca marca 2010 r. dokonane zostały płatności na kwotę ponad **13,9 mld zł**, w tym ponad **10,7 mld zł** pochodzących ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Kwota ta stanowi 20,14 proc. alokacji środków EFRROW przeznaczonych na realizację PROW 2007–2013.

W I kwartale 2010 r. wypłacono ponad **2,5 mld zł**, z czego ponad **1,9 mld zł** pochodziło ze środków EFRROW.

Biorąc pod uwagę strukturę płatności w podziale na poszczególne działania

wdrażane w ramach PROW 2007–2013, największe kwoty płatności w I kwartale 2010 r. przeznaczone zostały na działania: „Program rolnośrodowiskowy” (35,07 proc.), „Modernizację gospodarstw rolnych” (16,35 proc.), „Wspieranie gospodarstw niskotowarowych” (16,26 proc.), „Renty strukturalne” (12,90 proc.) oraz „Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)” (10,61 proc. wszystkich zrealizowanych płatności).

■ Urszula Mateusiak

Wypłacone środki ogółem z PROW 2007-2013 (w zł)

Pieniądze dla najmniejszych firm

Niemal 30 tys. miejsc pracy może powstać dzięki działaniu „Tworzenie i rozwój przedsiębiorstw”.
Pieniądze może otrzymać ok. 27 300 małych firm.

Działanie to adresowane jest do przedsiębiorców lub potencjalnych przedsiębiorców oraz do rolników nieobjętych ubezpieczeniem społecznym w pełnym zakresie (KRUS), którzy prowadzą lub podejmują działalność pozarolniczą jako mikroprzedsiębiorstwa. Zgodnie ze wspólnotową definicją małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) za mikroprzedsiębiorstwo uznaje się przedsiębiorstwo prowadzące działalność gospodarczą bez względu na jego formę prawną, zatrudniające poniżej dziesięciu osób i mające roczny obrót nieprzekraczający równowartości 2 mln euro w złotych polskich.

Dane do określenia statusu przedsiębiorstwa muszą dotyczyć ostatniego zakończonego okresu obrachunkowego poprzedzającego rok złożenia wniosku o przyznanie pomocy.

Na co można otrzymać dofinansowanie

Udzielana w ramach działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” pomoc jest pomocą de minimis zgodnie z rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1998/2006 z 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy de minimis.

Wsparcia udziela się z tytułu podjęcia lub rozwoju działalności w zakresie:

- 1) usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa,
- 2) usług dla ludności,
- 3) sprzedaży hurtowej i detalicznej,
- 4) rzemiosła lub rękodzielnictwa,
- 5) robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych,
- 6) usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem,
- 7) usług transportowych,
- 8) usług komunalnych,
- 9) przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych,
- 10) magazynowania lub przechowywania towarów,
- 11) wytwarzania produktów energetycznych z biomasy,

12) rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych.

► Pomoc może być przyznana, jeżeli:

- 1) operacja jest uzasadniona pod względem ekonomicznym,
- 2) operacja spełnia wymagania wynikające z obowiązujących przepisów prawa, które mają do niej zastosowanie.

W ramach działania „Tworzenie i rozwój przedsiębiorstw” planowane jest utworzenie 28 670 miejsc pracy brutto i wsparcie ok. 27 300 przedsiębiorstw.

Koszty poniesione na stworzenie miejsc pracy muszą być uzasadnione zakresem rzeczowym projektu. Ze względu na cel działania (tworzenie miejsc pracy) zróżnicowano wysokość dofinansowania, uzależniając ją od liczby utworzonych miejsc pracy. Pomoc ma formę zwrotu części kosztów kwalifikowalnych operacji. Maksymalna wysokość pomocy udzie-

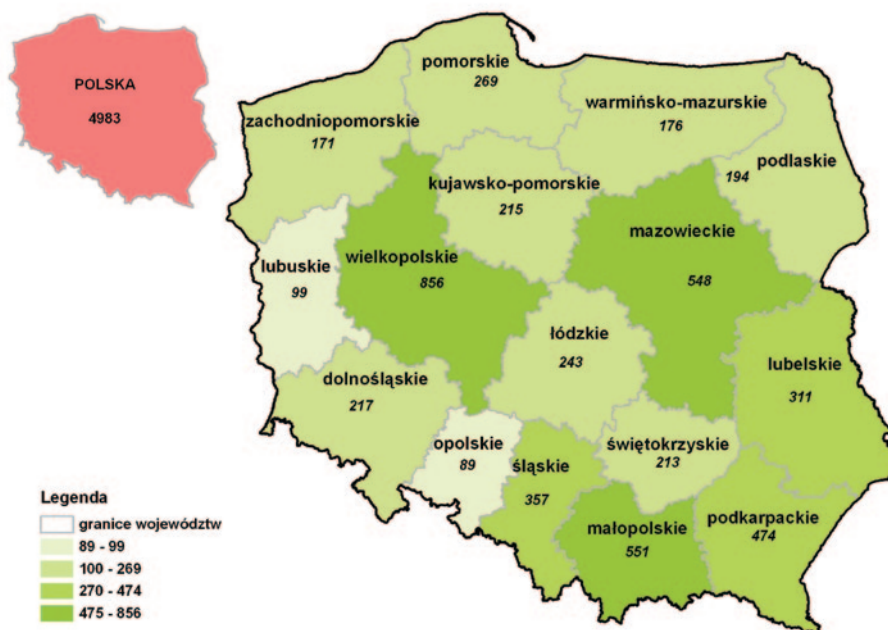
lonej jednemu beneficjentowi w okresie realizacji programu nie może przekroczyć 300 000 zł, przy czym poziom pomocy wynosi maksymalnie 50 proc. kosztów kwalifikowalnych operacji. Operacje, w ramach których udzielana jest pomoc, muszą mieć charakter inwestycyjny.

Co jest kosztem kwalifikowalnym?

Do kosztów kwalifikowalnych zalicza się koszty:

- budowy lub modernizacji obiektów budowlanych,
 - zakupu maszyn, urządzeń, narzędzi, wyposażenia i sprzętu,
 - zakupu środków transportu, z wyłączeniem zakupu samochodów osobowych przeznaczonych do przewozu mniej niż ośmiu osób łącznie z kierowcą (wysokość tego kosztu kwalifikowalnego uzależniona jest od wysokości pozostałych inwestycyjnych kosztów kwalifikowalnych),
 - koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.
- Kosztem kwalifikowalnym w tym działaniu nie może być VAT ani koszt zakupu rzeczy używanych.

Liczba złożonych wniosków w ramach działania „Tworzenie i rozwój przedsiębiorstw” w poszczególnych województwach:

Pomoc jest przyznawana na podstawie umowy zawieranej między beneficjentem a Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Umowa zawiera zobowiązania beneficjenta, które dotyczą m.in.:

- ▶ osiągnięcia celu operacji i zachowania go przez pięć lat,
- ▶ niefinansowania operacji z innych środków publicznych,
- ▶ ograniczeń w zakresie przenoszenia własności lub posiadania rzeczy nabytych w ramach realizacji operacji i sposobu ich wykorzystywania,
- ▶ ograniczeń w zakresie zmiany rodzaju działalności lub miejsca prowadzenia działalności związanej z przyznaną pomocą.

Zasadność ekonomiczna operacji

Generalnie pomocy udziela się na spójne przedsięwzięcie, które jest przedstawione we wniosku o przyznanie pomocy oraz w ekonomicznym planie operacji (EPO) i którego realizacja przyczyni się do osiągnięcia założonego celu. Ocena przedsięwzięcia ma wykazać, czy jego realizacja jest uzasadniona zarówno pod względem ekonomicznym, jak i z punktu widzenia technicznego (realizowane inwestycje wpłyną na rozwój określonej działalności gospodarczej). Wnioskodawca musi wykazać w EPO celowość i efektywność planowanej operacji, co jest niezbędne do prawidłowej oceny przedsięwzięcia.

Warunkiem pozytywnej weryfikacji operacji pod kątem uzasadnienia ekonomicznego jest dodatnia wartość NPV, a także dodatnia wartość dochodu (przynajmniej w roku docelowym).

Ponadto w ekonomicznym planie operacji badany jest wpływ poszczególnych elementów zakresu rzeczowego operacji na zakładany poziom sprzedaży, zatrudnienia oraz cele operacji. Wnioskodawca musi zatem uzasadnić, w jaki sposób elementy zakresu rzeczowego planowanej operacji wpłyną na uzyskanie zakładanego w prognozie przychodów poziomu sprzedaży, a także jaki wpływ mają na cel operacji oraz wielkość zatrudnienia.

Tysiące przedsiębiorstw otrzymają wsparcie

W ramach działania „Tworzenie i rozwój przedsiębiorstw” planowane jest utworzenie 28 670 miejsc pracy brutto i wsparcie ok. 27 300 przedsiębiorstw.

Pierwszy nabór na to działanie odbył się w dniach 5 – 18 maja 2009 r. W ciągu niespełna dwóch tygodni zostały złożone 4983 wnioski na kwotę 818,5 mln zł, przy czym najwięcej w województwach: wielkopolskim, małopolskim i mazowieckim, natomiast najmniej w województwach: opolskim i lubuskim. Złożone wnioski dotyczą ponad 20 proc. limitu środków dostępnych na to działanie.

Do końca marca 2010 r. podpisano 1139 umów na kwotę 157,6 mln zł. W ramach tego działania zaczęto realizować płatności od listopada 2009 r. i w ciągu pięciu miesięcy wypłacono 94 beneficjentom ok. 9,4 mln zł.

■ Iwona Sikorska

TEGOROZNY NABÓR NA NOWYCH ZASADACH

Ułatwienia dla przedsiębiorców

Dotychczas uzyskanie maksymalnego limitu pomocy (300 tys. zł) wymagało utworzenia co najmniej pięciu miejsc pracy. Mając na uwadze obniżenie koniunktury w perspektywie najbliższych lat, jak również wysokie koszty związane z utrzymaniem miejsc pracy, wprowadzono zmianę polegającą na podwyższeniu limitów wsparcia w ramach działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”. Zaproponowana zmiana jest wyjściem naprzeciw wielu postulatów i uwagom przedsiębiorców zainteresowanych uzyskaniem wsparcia w ramach przedmiotowego działania.

Od 2010 r. limity wsparcia wynoszą, przy utworzeniu i utrzymaniu co najmniej:

- a) 1 i mniej niż 2 miejsc pracy – 100 000 zł,
- b) 2 i mniej niż 3 miejsc pracy – 200 000 zł,
- c) 3 miejsc pracy – 300 000 zł.

Wnioskodawcy, którzy złożyli wnioski w naborze w 2009 r., będą mogli skorzystać z ww. zmiany. Utworzone przez przedsiębiorcę miejsca pracy muszą być utrzymane przez dwa lata od płatności końcowej.

Ustalanie kolejności przyznawania pomocy w tegorocznym naborze będzie się odbywać przy zastosowaniu kryteriów oceny operacji (dotychczas w drodze losowania).

Ze względu na cele działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” założono, że pomoc w pierwszej kolejności będzie kierowana do przedsiębiorców, którzy podejmują bądź rozwijają działalność na obszarach charakteryzujących się wysokim bezrobociem, w gminach o niskim dochodzie podatkowym, oraz planują utworzyć większą liczbę miejsc pracy.

Z tego względu główne kryteria oceny to: stopa bezrobocia w powiecie, dochód podatkowy gminy oraz liczba planowanych do utworzenia miejsc pracy przeliczonych na pełne etaty średniorocznie.

Nabór wniosków o przyznanie pomocy w ramach tego działania planuje się przeprowadzić w II kwartale 2010 r.

IWONA SIKORSKA

DZIAŁANIE „RÓŻNICOWANIE W KIERUNKU DZIAŁALNOŚCI NIEROLNICZEJ”

Nabór wniosków już w drugim kwartale

Zakup maszyn i urządzeń, środków transportu czy budowa albo modernizacja obiektów budowlanych. Wszystko to można współfinansować z funduszy pomocowych.

Założeniem działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” jest tworzenie warunków zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich. Narzędziem do zrealizowania tego celu jest przyznawanie pomocy na podejmowanie lub rozwijanie przez rolników, domowników i małżonków rolników działalności nierolniczej w zakresie produkcji lub usług. Różnicowanie działalności rolniczej w kierunku działalności nierolniczej ma się przyczyniać do tworzenia pozarolniczych źródeł dochodów w gospodarstwach, a także powstawania miejsc pracy poza rolnictwem na obszarach wiejskich.

Kto może dostać pomoc?

Pomoc skierowana jest do rolnika lub jego domownika albo małżonka rolnika, który:

- jest obywatelem państwa członkowskiego Unii Europejskiej,
- jest pełnoletni i nie ukończył 60. roku życia,
- ma miejsce zamieszkania w miejscowości należącej do:
 - gminy wiejskiej albo
 - gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców, albo
 - gminy miejskiej, z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców,
- nie wystąpił o przyznanie lub nie przyznano mu renty strukturalnej w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004 – 2006 lub Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013,
- jest nieprzerwanie ubezpieczony w pełnym zakresie, na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, przez okres co najmniej ostatnich 12 miesięcy poprzedzających miesiąc złożenia wniosku o przyznanie pomocy,
- nie będzie realizował operacji jako wspólnik spółki cywilnej.

Ponadto warunkiem ubiegania się o pomoc jest przyznanie płatności do gruntów rolnych wchodzących w skład gospodarstwa

rolnego rolnika za rok poprzedzający rok złożenia wniosku o przyznanie pomocy.

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi w okresie realizacji PROW 2007 – 2013 nie może przekroczyć 100 tys. zł, przy czym poziom wsparcia wynosi maksymalnie 50 proc. kosztów kwalifikowalnych operacji. Operacje, w ramach których udzielana będzie pomoc, muszą mieć charakter inwestycyjny.

Na budowę, maszyny i przygotowanie projektów

Do kosztów kwalifikowalnych zalicza się koszty:

- budowy lub modernizacji obiektów budowlanych,
- zakupu maszyn, urządzeń, narzędzi, wyposażenia i sprzętu,
- zakupu środków transportu, z wyłączeniem zakupu samochodów osobowych przeznaczonych do przewozu mniej niż ośmiu osób łącznie z kierowcą (wysokość tego kosztu kwalifikowalnego uzależniona jest od wysokości pozostałych inwestycyjnych kosztów kwalifikowalnych),
- koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.

Kosztem kwalifikowalnym w tym działaniu nie może być VAT ani koszt zakupu rzeczy używanych.

Pomoc jest przyznawana na podstawie umowy zawieranej między beneficjentem a Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Umowa zawiera zobowiązania beneficjenta, które dotyczą m.in.:

- osiągnięcia celu operacji i zachowania go przez pięć lat,
- niefinansowania operacji z innych środków publicznych,
- ograniczeń w zakresie przenoszenia własności lub posiadania rzeczy nabytych w ramach realizacji operacji i sposobu ich wykorzystywania,
- ograniczeń w zakresie zmiany rodzaju działalności lub miejsca prowadzenia działalności związanej z przyznaną pomocą.

Nabór wniosków o przyznanie pomocy w ramach tego działania planuje się przeprowadzić w II kwartale 2010 r.

■ Iwona Sikorska

Szkolenie w miejscowości Dęba k. Zegrza

W dniach 7–9 kwietnia br. ARiMR zorganizowała szkolenie w miejscowości Dęba k. Zegrza dot. doświadczeń z wykonywanych kontroli działań delegowanych PROW 2007–2013. W szkoleniu wzięli udział przedstawiciele ARiMR, MRiRW, MF i Komendy Wojewódzkiej w Poznaniu. Podczas szkolenia omówiono wyniki kontroli i audytów przeprowadzonych przez ARiMR i MRiRW, przedstawiono doświadczenia z wykonywania kontroli operacji prowadzonych w ramach certyfikacji rachunków oraz przedstawiono i omówiono zmiany w procedurach dotyczących przeprowadzania kontroli podmiotów wdrażających. W ramach ww. szkolenia przeprowadzono warsztaty z zakresu kontroli wniosków o płatność oraz z zakresu weryfikacji dokumentacji przetargowej. Podczas spotkania poruszono także kwestię przestępczości korupcyjnej i gospodarczej oraz wynikające z tego zagrożenia dla pracowników i instytucji.

FO: archiwum

PO TARGACH „AGROTRAVEL”

Jak promować agroturystykę i lokalne społeczności

FOT. P.PRESS

Pokazy rękodzieła i rzemiosła, specjały kuchni regionalnych, występy zespołów ludowych – to tylko mała próbka tego, z czym można było się zapoznać na targach „Agrotravel” w Kielcach.

Celem targów jest pokazanie oferty turystycznej na terenach wiejskich i promocja działań, które służą rozwojowi inicjatyw lokalnych na tych obszarach. Na II Międzynarodowych Targach Turystyki Wiejskiej i Agroturystyki „Agrotravel” prezentowali się właściciele gospodarstw turystycznych, lokalne grupy działania (LGD) i lokalne organizacje turystyczne oraz podmioty wyspecjalizowane w turystyce wiejskiej. Łącznie w trzydniowej imprezie zorganizowanej na początku kwietnia wzięło udział ok. 70 wystawców z całej Polski oraz goście z Białorusi, Mołdawii, Słowacji, Estonii i Bułgarii.

Ważne działania informacyjne

W Kielcach swoje stoisko miało także Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW). Na stoisku można było dostać materiały informacyjne dotyczące programów pomocowych dla wsi czy porozmawiać z przedstawicielami resortu o działaniach aktywizujących agroturystykę. Spotkało się to z dużą aprobatą wystawców.

– Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi powinno zarówno współorganizować targi, jak i organizować własne stoisko, na którym udziela informacji. Ministerstwo to przecież jedyny podmiot posiadający pełną informację nt. całego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata

FOT. ARCHIWUM

Jerzy Fidorów,
przewodniczący
Rady Programowej
Stowarzyszenia LGD
Partnerstwo Izerskie

Organizacja targów jest bardzo dobra. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi powinno współorganizować takie wydarzenia. Stoisko resortu jest bardzo ładne, a targi są dobrą okazją do porozmawiania z przedstawicielami ministerstwa.

2007-2013, w przeciwieństwie do LGD. Dysponują one informacjami nt. obszarów objętych lokalnymi strategiami rozwoju oraz działań, we wdrażaniu których biorą udział – mówi Monika Zawadzka, doradca beneficjenta w Stowarzyszeniu „Kapitał-Praca-Rozwój”.

Priorytet dla MRiRW

Podczas targów odbyły się konkursy dla wystawców: na najciekawsze stoisko, najciekawszy pakiet agroturystyki wiejskiej i najciekawszą pamiątkę agroturystyczną. Organizatorami konkursów były: MRiRW, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Polska

Organizacja Turystyczna oraz Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Świętokrzyskiego.

Podczas pierwszego dnia targów odbyła się konferencja prasowa, na której dyrektor Departamentu Doradztwa, Oświaty Rolniczej i Nauki MRiRW Maria Sondij-Korulczyk podkreślała rolę agroturystyki w Polsce. Mówiła m.in., że agroturystyka jest elementem wiejskiej przedsiębiorczości i jednym z priorytetów dla resortu.

– Ministerstwo Rolnictwa jeszcze przed wejściem Polski do Unii Europejskiej wspierało te działania, w postaci dopłat do kredytów, w programie SAPARD, w Sektorowym Programie Operacyjnym „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” z lat 2004 – 2006 i dziś wspiera w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 – zaznaczyła dyrektor. Pani Sondij-Korulczyk wspominała, że obecnie prowadzone są szkolenia dla doradców wspierających rolników w rozwijaniu działalności agroturystycznej.

Jedynie takie targi w kraju

Targi to jedyna w Polsce impreza wystawiennicza w całości poświęcona agroturystyce. Równoległe do nich odbywała się międzynarodowa konferencja „Turystyka wiejska na drodze do komer-

cializacji”, w której wzięli udział eksperci w zakresie agroturystyki, w tym przedstawiciele resortów rolnictwa oraz sportu i turystyki.

– Jesteśmy na targach już drugi raz. W tym roku są one znacznie obszerniejsze. Więcej organizacji wystawiło swe stanowiska, jest też więcej odwiedzających. Stanowiska są ładne i obszerne, a organizacja targów jest bardzo dobra. Tegoroczne stanowisko MRiRW jest bardzo ładne. Także w przyszłości resort powinien współorganizować targi i wystawiać się na nich – mówi Teresa Sowula ze Stowarzyszenia Koło Gospodyń Wiejskich z gminy Solec Zdrój. Stowarzyszenie współpracuje z LGD G5 i w ramach małych projektów wnioskowało o dofinansowanie zakupu strojów ludowych. Podczas targów odbywały się także warsztaty, których celem była edukacja w dziedzinie dystrybucji produktów regionalnych.

Nowa jakość na wsi

Wystawcy obecni na „Agrotravel” podkreślali znacznie podejścia Leader. – Nigdy w historii rozwoju wsi organizacje lokalne nie otrzymały tak dużej pomocy, jak obecnie. Chodzi mi o pomoc ukierunkowaną na rozwój obszarów wiejskich, aktywizację mieszkańców, ochronę dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Leader pomaga zbudować nową jakość rozwoju obszarów

wiejskich – twierdzi Jarosław Kuba, prezes Stowarzyszenia LGD „Krzemienny Krąg”. Jego zdaniem bardzo dobrym rozwiązaniem jest oddolne wdrażanie podejścia Leader – wnioski o pomoc składa się w LGD, czyli organizacjach dysponujących wiedzą o warunkach panujących na danym obszarze i o sytuacji społecznej. Dzięki tej wiedzy LGD wybierają optymalne projekty dla lokalnych społeczności.

Jarosław Kuba
– Stowarzyszenie
LGD „Krzemienny
Krąg” – Prezes

Leader jest spełnieniem moich marzeń jeśli chodzi o zmianę zarządzania na wsi.

– Podejście Leader to dobra rzecz. Skupia małe społeczności. LGD zajmują się informowaniem i to jest bardzo słusze. Naszym zdaniem zakres pomocy w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” powinien być znacznie szerszym, ale najważniejsze są działania informacyjne i promocyjne prowadzone przez LGD – przyznaje Teresa Sowula.

- Marta Augustynowicz,
- Mariusz Przybylski

FOT. PPRESS

Naszym celem jest promocja walorów turystycznych Buska-Zdroju i okolicznych miejscowości, produktów regionalnych, a także działań związanych z pobytami uzdrowiskowymi i świadomością ekologiczną. Od dwóch lat pozyskujemy fundusze unijne, w oparciu o które mieszkańcy naszego regionu mogą przygotowywać projekty w tym zakresie. Mam na myśli projekty realizowane w ramach osi 4 Leader Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Projekty te są oceniane pod względem merytorycznym w samorządzie w Kielcach albo w regionalnym oddziale ARiMR.

Katarzyna Szczukiewicz-Kaluźna,
Buska Lokalna Grupa Działania
„Słoneczny Lider”

Stowarzyszenie „G5” powstało w maju 2007 roku i działa jako Lokalna Grupa Działania. Naszą szczególną formę

prawną określa ustawa o stowarzyszeniach i PROW. Polem działania LGD jest obszar pięciu gmin powiatu buskiego w województwie świętokrzyskim.

Dzięki obecności na targach „Agrotravel” stajemy się coraz bardziej rozpoznawalni wśród osób, które szukają miejsca na spędzenie ciekawego wypoczynku. W każdej z naszych gmin z pewnością można znaleźć coś ciekawego, niezależnie od wieku. W Pacanowie możemy pochwalić się Europejskim Centrum Bajki, czyli za-

oferować powrót do dzieciństwa. W Busku-Zdroju i Solcu można spędzić czas, korzystając z oferty uzdrowiskowej. W Wiślicy i Nowym Korczyniu osoby, które pasjonują się historią, mogą odwiedzić miejsce chrztu Polski czy szlak królewski prowadzący w przeszłości z Krakowa przez Sandomierz do Rusi Kijowskiej. W ramach RPO otrzymaliśmy środki na udział w targach turystycznych, dzięki czemu prezentujemy się na wielu imprezach.

Ewa Satora, kieruje Stowarzyszeniem „G5”

Lokalna Grupa Działania „Nad Czarną i Pilicą” skupia instytucje, samorządy i osoby, które chcą zaktywizować społeczności gmin Radoszyce, Łopuszno, Fałków, Słupia Konecka i Krasocin w zakresie agroturystyki. Na terenie naszych gmin znajduje się wiele zabytków ważnych dla historii Polski oraz wiele obiektów sakralnych. W gminie Radoszyce zakończyło się powstanie listopa-

dowe, rozgrywało się również powstanie styczniowe, na naszym terenie podczas II wojny światowej działania prowadził major „Hubal” i Brygady Świętokrzyskie. Prezentujemy się na targach w Kielcach, ponieważ przez trzy dni odwiedzi je ok. 20 tys. osób. Liczymy, że uda nam się zainteresować je naszymi terenami.

Grzegorz Grzywina, kierownik Biura LGD „Nad Czarną i Pilicą”

Unia dołożyła do zakupu kolektorów słonecznych

Stanisław Józwiak jest pewien, że bez unijnego wsparcia wielu inwestycji w jego gospodarstwie w Lubrańcu (województwo kujawsko-pomorskie) nie udałoby się zrealizować. Dlatego stara się z niego korzystać, jak tylko to możliwe.

Zagrodę Józwiaków widać z daleka. Na dachach budynków gospodarskich lśnią rzędy ciemnych kolektorów słonecznych o mocy 200 kW. Jest ich łącznie sto. To daje 200 metrów kwadratowych powierzchni solarów, które energię słoneczną zamieniają na ciepło. Ono z kolei jest w gospodarstwie Anny i Stanisława Józwiaków wykorzystywane do suszenia ziół.

Zainspirował ich prelegent

– Instalację solarną kupiliśmy z pomocą unijnych środków – tłumaczy Anna Józwiak. – Z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 otrzymaliśmy dofinansowanie inwestycji w wysokości 50 proc.

Wcześniej gospodarze korzystali wyłącznie z konwencjonalnej metody suszenia ziół – z użyciem pieców na miał węglowy. Od roku ten system wspomaga energia słoneczna.

– Pomysł wykorzystania solarów do suszenia ziół w naszym gospodarstwie zrodził się już w 2004 roku – opowiada pan Stanisław. – Byliśmy wtedy na targach POLEKO w Poznaniu i wzięliśmy udział w konferencji na temat wykorzystania energii słonecznej. Zainspirowały nas wtedy słowa pewnego prelegenta, który powiedział, że w okresie letnim „cierpimy na nadmiar energii słonecznej”. Chodziło mu oczywiście o Polskę. I to była dla nas cenna wskazówka, bo właśnie latem suszymy najwięcej ziół.

Do aptek zamiast do garnków

Zioła na polach Stanisława i Anny Józwiaków rosną od 15 lat. Ich gospodarstwo liczy 30 hektarów. Z tego dwie trzecie powierzchni zajmują zioła. Są to między innymi: melisa, dziurawiec, szalwia czy serdecznik.

Roczna produkcja wynosi około 400 ton surowej masy (zielonki), z której uzyskują około 70 ton wysuszonego surowca zielarskiego. – Sprzedajemy go przede wszystkim firmom farmaceutycznym – wyjaśnia gospodarz z Lubrańca.

Dzięki unijnej pomocy Stanisław Józwiak mógł zainwestować w instalację solarną, którą wykorzystuje do suszenia ziół.

FOT. Wojciech Klich

Ale zioła na tych polach rosły już wcześniej, także w latach 70. minionego wieku. – Mój teść uprawiał tylko te gatunki wykorzystywane jako przyprawy: majeranek, cząber, bazylię – opowiada Stanisław Józwiak. – My postawiliśmy na rośliny stosowane w leczeniu ludzi.

Wybrali różnorodność

Józwiakowie zdecydowali jednak, że będą uprawiać więcej, bo około 20 gatunków ziół. A wszystko dlatego, że polski rynek zielarski jest rozchwiany. Wpływa na to między innymi import do naszego kraju ziół na przykład z Chin czy Indii.

– W 1998 roku za kilogram dziurawca (suchej masy) odbiorcy płacili 12 złotych, dziś ten surowiec jest wyceniany na 4 złote, a bywało, że stawka za kilogram spadała do złotychki! – wspomina gospodarz. – Oczywiście suche zioła można przechować przez rok czy dwa, ale co ma zrobić ktoś, kto nastawił się na uprawę jednego gatunku tych roślin?

PROW i nie tylko

Józwiakowie chętnie korzystają ze środków unijnych, bo przekonali się, że warto po nie sięgać. Ich pierwszy wniosek w ramach PROW 2007 – 2013 dotyczył instalacji solarnej, drugi ciągnika i urządzeń specjalistycznych potrzebnych do produkcji ziół.

– Zakupy już zrobiliśmy i do końca kwietnia mamy czas na złożenie doku-

mentów o płatność w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa – wyjaśnia pani Anna. – Wierzę, że nie będzie z tym żadnych problemów. Zresztą, moim zdaniem, wnioski dotyczące dofinansowania zakupu maszyn i urządzeń rolniczych są najmniej skomplikowane.

SAPARD na system nawadniający i maszyny

Józwiakowie bardziej musieli się natrudzić, by otrzymać z programu SAPARD dopłatę do zakupu instalacji nawadniającej uprawy, ponieważ – jak twierdzą – procedury były bardziej skomplikowane, a oni nie mieli jeszcze wtedy żadnego doświadczenia w pozyskiwaniu wspólnotowych środków finansowych.

Udało się, więc złożyli kolejny wniosek w programie SAPARD. Dzięki temu zmodernizowali też park maszynowy w gospodarstwie. Połowę kosztów pokryła Unia Europejska.

Łączna pomoc w ramach unijnych środków wyniosła 230 tysięcy złotych, z tego w ramach PROW 2007 – 2013 państwo Józwiakowie otrzymali około 150 tysięcy złotych.

– Unijne wsparcie jest polskim rolnikom bardzo potrzebne – twierdzi Stanisław Józwiak. – Gdyby nie możliwość skorzystania z pomocy z PROW, to na pewno nie zdecydowalibyśmy się na zainstalowanie systemu solarnego.

Józwiakowie mają nadzieję, że za kilka lat inwestycja może się zwrócić. Ważne jest też to, że na ich pionierskiej instalacji skorzysta także środowisko. W końcu to zielona energia.

■ Wojciech Klich

Więcej informacji na temat postępów w dotychczasowym wdrażaniu działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” znajdziecie Państwo w Bieżącej informacji dotyczącej wykorzystania środków z PROW – str. 9

FOT. MRiRW

Podsumowanie dotychczasowych działań i omówienie kierunków rozwoju obszarów wiejskich – to najważniejsze tematy, którymi zajmowała się Grupa Robocza ds. KSOW.

29 marca 2010 r. w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi odbyło się III posiedzenie Grupy Roboczej ds. KSOW. Posiedzeniu przewodniczył podsekretarz stanu w MRiRW Artur Ławniczak, a poprowadził je dyrektor Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich Michał Marciniak.

Podczas spotkania:

- ▶ pozytywnie zaopiniowano sprawozdanie z realizacji planu działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2008 – 2009;
- ▶ przedstawiono informacje w sprawie stanu prac grupy tematycznej ds. podejścia Leader;
- ▶ powołano grupę tematyczną pn. „Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich”;
- ▶ zaakcentowano konieczność powołania w najbliższym czasie grup tematycznych pn. „Wieś w nowej gospodarce” oraz „Polityka rolna po 2013 r.”;

- ▶ omówiono sprawy dotyczące zmiany składu Grupy Roboczej;
- ▶ zaprezentowano założenia do dokumentu „Kierunki rozwoju obszarów wiejskich – zarys strategii rozwoju obszarów wiejskich”;
- ▶ przedstawiono również propozycje zmian mające służyć wprowadzeniu partnerskiego i strategicznego podejścia oraz mechanizmów służących

lepszemu zarządzaniu finansowemu w Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich.

Przewodniczący Grupy Roboczej Artur Ławniczak podkreślił konieczność realnego wykorzystania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich jako narzędzia pomocnego w realizacji działań w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013.

Zgodnie z zapisami Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013, przyjętego na mocy decyzji Komisji Europejskiej z 7 września 2007 r. (nr CCI 2007PL06RPO001), celem istnienia Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich jest „wsparcie wdrażania i oceny polityki w zakresie rozwoju obszarów wiejskich oraz identyfikacja, analiza, rozpowszechnienie oraz wymiana informacji i wiedzy w tym zakresie wśród wszystkich zainteresowanych partnerów na poziomie lokalnym, regionalnym oraz wspólnotowym”. Podstawą realizacji ww. celu są działania ujęte w dwuletnich planach KSOW, przygotowanych przez Sekretariat Centralny KSOW we współpracy z 16 sekretariatami regionalnymi i partnerami sieci.

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 18 marca 2009 r. w sprawie krajowej sieci obszarów wiejskich (DzU nr 53, poz. 436) określa m.in. zakres i sposób przygotowania ww. planu oraz nakłada na Sekretariat Centralny KSOW obowiązek sporządzenia co roku sprawozdania z realizacji planu funkcjonowania KSOW. Ponieważ pewne działania zostały zrealizowane w 2008 r., przed wejściem w życie ww. rozporządzenia, sprawozdanie, które było przedmiotem obrad podczas III posiedzenia Grupy Roboczej ds. KSOW, jest pierwszym sprawozdaniem z realizacji planu działania KSOW i obejmuje wyjątkowo lata 2008 – 2009. 31 marca 2010 r. podsekretarz stanu w MRiRW działający z upoważnienia ministra właściwego do spraw rozwoju wsi zatwierdził ww. sprawozdanie.

FOCUS GRUPA 3 DS. WDRAŻANIA PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY

Wspólnie o ułatwieniach dla LGD

Niedawno powstała międzynarodowa grupa, której celem jest usprawnienie działania 421 „Wdrażanie projektów współpracy” Osi 4 Leader.

Podkomitet ds. podejścia Leader, który działa przy Komitecie Koordynacyjnym ds. Europejskiej Sieci Obszarów Wiejskich, zdecydował o powołaniu Focus Grupa 3 „Implementation of the measure ‘cooperation’”. Grupie przewodniczą wspólnie Estonia i Finlandia.

Zadaniem Grupy jest wspólne wypracowanie konkretnych rozwiązań, które ułatwią Beneficjentom i lokalnym grupom działania (LGD) wdrażanie działania 421 „Wdrażanie projektów współpracy” Osi 4 Leader Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata

2007–2013. W szczególności dotyczy to projektów współpracy międzynarodowej. Członkami Grupy są przedstawiciele krajów członkowskich UE, w tym Finlandii, Estonii, Francji, Polski, Włoch, Słowacji, Belgii, Czech, Malty, Danii, Litwy, Wielkiej Brytanii reprezentujący zarówno Instytucje Zarządzające, Agencje Płatnicze oraz LGD

jak i Krajowe Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW), oraz Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Obszarów Wiejskich (CP ENRD) i Komisję Europejską (DG-Agri).

W pracach Grupy uczestniczyła p. Beata Krajewska, główny specjalista w Wydziale Leader Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich MRiRW. Grupa podczas spotkań, które odbyły się w Tallinie (16 lutego br.) i w Helsinkach (30 marca br.) oraz dwóch video konferencji (5 lutego oraz 8 marca br.) zidentyfikowała następujące obszary problemowe:

1. Różny czas na zatwierdzenie projektu współpracy i różne procedury administracyjne w poszczególnych krajach UE.
2. Różne warunki (wskazane w PROW 2007-2013 poszczególnych krajów UE), które muszą spełnić LGD, aby otrzymać pomoc w ramach działania – definicja „wspólnego działania”, wkład partnerów w budżet projektu współpracy.
3. Potrzebę informacji na temat procedur stosowanych w poszczególnych krajach UE oraz zakresu pomocy i kwalifikowalności kosztów.
4. Kluczowe obszary tematyczne, w których projekty współpracy są najbardziej pożądane.

W wyniku dyskusji, grupa wypracowała następujące propozycje rozwiązań w poszczególnych obszarach problemowych, które powinny być zastosowane przez wszystkie kraje członkowskie UE:

- harmonizacja systemu wnioskowania o przyznanie pomocy,
- uznanie fazy przygotowawczej pro-

jektu współpracy za integralną część projektu,

- wydłużenie okresu realizacji międzynarodowego projektu współpracy np. do 4-5 lat,
- rezygnacja z określenia minimalnego lub maksymalnego budżetu jaki może mieć projektu współpracy, ze względu na różną siłę nabywczą pieniądza w poszczególnych krajach członkowskich UE,
- zdefiniowanie i ujednoczenie wymagań dotyczących umowy partnerskiej oraz podstawowej dokumentacji, która będzie konieczna na etapie przyznania pomocy,
- udostępnianie dokumentów, wytycznych (w tym np. przewodnika po projektach współpracy) w języku obcym (angielski, lub równocześnie angielski i francuski),
- utworzenie bazy procedur administracyjnych dotyczących wdrażania działania 421 w poszczególnych krajach członkowskich UE, która zostanie umieszczona na stronie internetowej ENRD,
- wypracowanie jednolitej listy „wspólnych działań” w ramach międzynarodowego projektu współpracy,
- zainicjowanie dyskusji pomiędzy krajami członkowskimi UE, aby wspólne koszty ponoszone przez partnerów międzynarodowego projektu współpracy finansowane były z budżetu LGD, która jest wiodąca w projekcie, a więc były w gestii Instytucji Zarządzającej jednego kraju członkowskiego UE. Drugim, alternatywnym rozwiązaniem byłoby przyjęcie rozwiązania, w którym

wspólne koszty byłyby dzielone pomiędzy partnerów międzynarodowego projektu współpracy, jednak o ich kwalifikowalności decydowałaby Instytucja Zarządzająca jednego kraju członkowskiego (z którego pochodzi LGD wiodąca w projekcie). Rozwiązanie takie wymagałoby zaakceptowanie decyzji IZ

jednego kraju przez IZ pozostałych krajów z których pochodzą partnerskie LGD,

- zniesienie przez niektóre kraje członkowskie UE ograniczeń w zakresie możliwości uznania za kwalifikowalny koszt, który jest ponoszony w ramach projektu, ale poza granicami danego kraju,
- przygotowanie listy osób odpowiedzialnych w poszczególnych instytucjach (IZ, Instytucje Wdrażające, AP, KSOW) za wdrażanie międzynarodowych projektów współpracy w ramach działania 421. Lista ta byłaby dostępna na stronie internetowej ENRD.
- udostępnienie opisu międzynarodowych projektów współpracy np. na stronie internetowej ENRD, jako źródło ewentualnych pomysłów dla LGD z krajów członkowskich nie posiadających doświadczenia we wdrażaniu działania „współpraca”.
- tematy i zakres projektów współpracy międzynarodowej nie powinny być określane ani na poziomie PROW krajów członkowskich ani LSR realizowanych przez LGD, gdyż nie ma możliwości stworzenia zamkniętego katalogu tematycznego zawierającego wszystkie obszary w jakich mógłby być realizowany projekt współpracy.

Wyniki pracy grupy zostaną przedstawione w formie raportu jako rekomendacja dla Komisji Europejskiej, podczas posiedzenia Podkomitetu ds. podejścia Leadera, które odbędzie się w maju br.

■ Beata Krajewska

Nowelizacja Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013

W Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej Monitor Polski zostało ogłoszone obwieszczenie z 18 marca 2010 r. w sprawie zmiany Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013.

Zmiany zostały zamieszczone w Monitorze Polskim nr 19, poz. 193. Nowelizacja PROW 2007–2013 obejmuje rozdysponowanie dodatkowych środków w wysokości 168,89 mln euro, przyznanych Polsce na realizację „nowych wyzwań” i Europejskiego Planu Naprawy Gospodarczej. Środki te przeznaczone są na:

- ▶ restrukturyzację sektora mleczarskiego – inwestycje w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych”,
- ▶ gospodarkę wodną – inwestycje w ramach działania „Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa”,
- ▶ bioróżnorodność – projekty w ramach działania „Program rolnośrodowiskowy”,
- ▶ energię odnawialną – inwestycje w ramach działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej”,

FOT. ARCHIWUM

- ▶ Internet szerokopasmowy – inwestycje w ramach działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej”.

Ponadto zwiększono wysokość środków na realizację działań: „Renty strukturalne” (362 mln euro) i „Wspieranie gospodarstw niskotowarowych” (150 mln euro), oraz zmniejszono budżet działań: „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” (132 mln euro), „Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej” (168 mln euro), „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” (20 mln euro), „Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych

niż rolne” (140 mln euro) i „Odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy oraz wprowadzanie instrumentów zapobiegawczych” (40 mln euro).

Dokonano również zmian technicznych wynikających z bieżącego zarządzania programem: zmodyfikowano warunki przyznawania pomocy w ramach działań: „Renty strukturalne” oraz „Ułatwianie startu młodym rolnikom”, zróżnicowano stawki płatności dla ekologicznego orzecha włoskiego w ramach działania „Program rolnośrodowiskowy”, zmieniono limity wsparcia w ramach działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”, doprecyzowano zapisy formalno-techniczne w osi IV Leader, zmieniono wartości docelowe wskaźników w ramach Pomocy Technicznej oraz zaktualizowano wykaz ONW.

Zmiany opublikowane w Monitorze Polskim zaakceptowała Komisja Europejska, wydając decyzję nr K(2009)10435 z 17 grudnia 2009 r. i decyzję nr K(2010)139 z 18 stycznia 2010 r. oraz wydając pozytywną opinię w dniach 9 i 18 grudnia 2009 r.

■ Agnieszka Litwiniuk

Najnowsze zmiany legislacyjne PROW 2007-2013

- **Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 11 marca 2010 r.** w sprawie szczegółowych wymagań, jakie powinny spełniać wnioski o przyznanie płatności z tytułu realizacji przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt oraz zawartości planu tego działania (DzU z 2010 r. nr 39, poz. 210)
- **Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 11 marca 2010 r.** zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Program rolnośrodowiskowy” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 (DzU z 2010 r. nr 39, poz. 218)
- **Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 11 marca 2010 r.** zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obsza-

rach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 (DzU z 2010 r. nr 39, poz. 219)

- **Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 11 marca 2010 r.** w sprawie zakresu sprawozdań dotyczących realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 oraz trybu i terminów przekazywania tych sprawozdań (DzU z 2010 r. nr 56, poz. 346)
- **Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 24 marca 2010 r.** zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 (DzU z 2010 r. nr 55, poz. 335).
- **Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 kwietnia**

2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. z 2010 r. Nr 65, poz. 416).

- **Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 kwietnia 2010 r.** zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. z 2010 r. Nr 65, poz. 417).

Wszystkie zmiany legislacyjne PROW 2007-2013 dostępne są na stronie:

www.minrol.gov.pl

w zakładce PROW 2007-2013.

■ Urszula Mateusiak